

Nr 72

Av herr Larsson i Hedenäset, om återförande till de ursprungliga fastigheterna av vissa av 1942 års militära markersättningsnämnd inköpta och arrenderade markområden i Norrbottens län.

I början och mitten av 1940-talet inköptes eller långtidsarrenderades av försvarsmakten genom 1942 års militära markersättningsnämnd betydande markområden i Norrbottens län, framför allt belägna i dess östra delar. Dessa disponerades sedan för olika försvarsanläggningar, en del sådana av mera stationär natur, i åtskilliga fall dock för anläggningar av mera tillfällig karaktär. Som exempel i detta hänseende må nämnas uppförandet av manskaps- och förrådsbaracker, vilka nu till större delen bortflyttats.

Markområdena i fråga utgjordes som regel av skogsmark och voro ofta väl belägna ur drivningssynpunkt. I åtskilliga fall rörde det sig om arealer, utgörande en betydande del av de berörda jordbruksfastigheternas totala skogsinnehav.

I de flesta fall, där arrendekontrakt upprättades, fastställdes dessa att gälla för en längre tidsperiod, som regel omkring eller närmare 50 år. Härvid må uppmärksammas, att de i och för sig låga arrendeersättningarna utbetalades som engångsbelopp. Härigenom kom denna ersättning, närmast av karaktären att motsvara avkastningen från respektive markområden under några tiotal år, att bli skattepliktig inkomst under ett år. En betydligt högre beskattning än vad eljest skulle ha blivit orsakades givetvis härav.

De arrendeavtal, som upprättades, gavs därjämte en utformning, som måste betecknas som synnerligen hård gentemot fastighetsägarna. För betydande härav må i utdrag anföras några punkter ur de kontraktsformulär, som härvidlag kommo till användning. Punkterna 2 och 7 i desamma lyda:

2. Kronan äger att under upplåtelse tiden för försvarets räkning uppföra byggnad eller anläggning samt disponera och sköta skogsbeståndet på sätt Kronan finner lämpligt.

7. Området skall vid tiden för nyttjanderättens upphörande i då befintligt skick återgå till ägaren.

Som härav framgår har Kronan förbehållit sig fullständigt fria händer i fråga om skogsbeståndet å de arrenderade områdena och att vid avträdet få återlämna markområdena i vilket skick som helst.

Det framstår som angeläget med en översyn av dessa kontrakts bestämmelser. Uppenbart är visserligen, att om en sådan situation inträtt eller

inträder, att det för militära operationer erfordras ingrepp i skogsbeståndet, några invändningar ej kunna resas mot de rättigheter, som Kronan förbehållit sig. Annorlunda måste dock vara, om Kronan jämväl under fredsförhållanden skall äga sådana långt gående befogenheter.

Konstateras kan vidare, att de köp och arrenden som skett ha erhållits på för Kronan synnerligen fördelaktiga villkor. Det har sålunda visat sig, att redan första skogsuttaget från de inköpta områdena som regel lämnat ett rotnetto minst motsvarande den erlagda köpeskillingen, ofta flerfaldigt densamma. Av de exempel härå, som kunna anföras, må i detta sammanhang endast ett omnämnas. Av säkerhetsskäl angives härvid icke den plats varifrån exemplet är hämtat. Samtidigt förklarar jag mig dock beredd att inför vederbörande utskott både närmare precisera mitt exempel liksom att underrätta om övriga liknande, som kunna anföras.

Från fyra innehavare av mindre jordbruksfastigheter inköptes år 1943 ett skogsområde om sammanlagt 36,99 hektar. Härför erlades ett pris av summa 9 500 kronor. Å detsamma har sedermera företagits en första utstämpling, vilken försålts på rot till ett skogsbolag för ett pris av 33 000 kronor.

Att Kronan härvidlag liksom i andra liknande fall gjort ur ekonomiska synpunkter synnerligen förmånliga affärer kan med lätthet konstateras. Det måste dock ifrågasättas, om en sådan affärsverksamhet kan vara förenlig med försvarets uppgifter. Olika synpunkter påkalla i detta sammanhang uppmärksamhet.

Att förvärven av dessa markområden kunnat ske till, som det visar sig, alltför låga priser har i betydande utsträckning sin förklaring i tvenne samverkande faktorer. Dels må det noteras, att förvärven skett under en tid, då omvärlden befann sig i ett förödande krig. Det förefanns hos flertalet medborgare i de aktuella gränstrakterna ett levande intresse av att biträda landets försvarskrafter i ansträngningarna att hålla vårt land utanför kriget, ett förhållande, som det må vara all anledning att med uppskattning notera. Därjämte torde det få konstateras, att dessa försäljningar till de överenskomna priserna ej alltid skedde så helt frivilligt från säljarnas sida. I åtskilliga fall skedde de under trycket av ett expropriationshot med ringa eller ingen kännedom hos säljaren om vem som i så fall hade att gälda uppkommande förrättningskostnader liksom om vilket pris, som därvidlag kunde erhållas.

Uppmärksamhet synes även det förhållandet påkalla, att det i flertalet fall var fråga om markförvärv från jordbruksfastigheter i de berörda bygderna. Välbekant torde väl sedan tidigare vara, att det är mycket i övrigt att önska beträffande försörjningsunderlaget i de östra delarna av Norrbottens län. Genom de minskningar i de enskilda jordbruksfastigheternas skogsinnehav, som härigenom orsakats, har dessa bygders försörjnings-

underlag ytterligare beskurits. Detta synes jämväl ur försvarspolitiska synpunkter vara ägnat att inge betänkligheter. Sålunda torde som den första försvarslinjen kunna betecknas att gränsbygderna ha en befolkning med så långt möjligt tillfredsställande utkomstmöjligheter och med en levande samhörighetskänsla med landet i övrigt. Icke minst ur denna senare synpunkt framstår det som angeläget att få de irritationsanledningar undanröjda mellan befolkning och försvarsmakt, som kunna förefinnas.

Såsom ovan anförts föreligger i åtskilliga fall det förhållandet, att byggnader och anläggningar, som uppförts på inköpta eller arrenderade markområden, ha bortförts eller nedrivits. Dessa markområden begagnas följaktligen ej numera för den egentliga försvarsorganisationen. I åtskilliga andra fall torde det, med de snabba förändringar, som den senare tiden skett i fråga om aktualiteten och värdet av olika försvarsmedel, kunna ifrågasättas, om uppförda försvarsanläggningar längre äro ägnade att fylla avsett ändamål. Det kan ifrågasättas, om det ej i sådana fall, då markområdena ej längre erfordras ur försvarssynpunkter, vore motiverat med ett återförande av desamma till de ursprungliga fastigheterna. Härvid vill det även synas som om det vore skäligt, att sådant återförande finge ske med utgångspunkt från den en gång av Kronan erlagda köpeskillingen, med skäligt beaktande av de förändringar i skogsbeståndet som under tiden inträffat.

Det måste i detta sammanhang påpekas, att det näppeligen kan vara en rationell ordning med förhållandevis små skogsområden utspridda här och var, som små enklaver i enskilda bondeskogar.

I de fall, där det kan bedömas motiverat att markområdena även i fortsättningen stå till de militära myndigheternas förfogande, synes även en översyn av frågan vara påkallad. De priser, som erlagts, påkalla att i vart fall ur moraliska synpunkter frågan ägnas intresse. Härvid kunde det övervägas antingen att det erlagda priset för köp respektive arrende gjordes till föremål för en skälig omräkning efter vilken markområdena kunde återgå till fastigheterna eller att de enskilda fastighetsägarna bereddes tillfälle att för ett motsvarande pris av domänverket inköpa ett likvärdigt område.

De frågor, som här berörts, äro av den art, att de torde påkalla en närmare utredning. Å ena sidan beröra de enskilda medborgares och en bygds utkomstmöjligheter liksom rättvise- och skälighetsprinciper, å andra sidan landets försvarsanläggningar. Detta senare försvårar ett offenkänt penetrerande av olika detaljproblem. Därför framstår det också som angeläget med en snabb och förutsättningslös utredning av dessa frågor.

Med stöd av vad ovan anförts får jag hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte, med beaktande av vad i motionen anförts, anhålla om en över-

syn beträffande de av 1942 års militära markersättningsnämnd under 1940-talet inköpta och arrenderade markområdena i Norrbottens län i syfte att möjliggöra ett återförande av dessa markområden till de ursprungliga fastigheterna eller tillförande till desamma av annan tillgänglig skogsmark i motsvarande utsträckning.

Stockholm den 20 januari 1956

Harald Larsson
i Hedenäset